

КОМУНІКАТИВНА ІНТЕНЦІЯ ТА АВТОРСЬКИЙ ЗАДУМ У ЛІНГВАЛЬНОМУ КОНТИНУУМІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Анотація. У статті визначено роль комунікативної інтенції в процесах текстотворення. Лінгвальний континуум, система синтаксичних, експресивно виражальних одиниць мови, перебуває у безпосередній залежності від авторського задуму, слугує засобом декодування намірів мовця, відображає комунікативно-інтенційний зміст та модальну рамку тексту.

Ключові слова: інтенція, задум, мовець, автор, комунікація, текст, континуум, синтаксис.

Аннотація. В статті определено роль коммуникативной интенции в процессах текстообразования. Лингвальный континуум, система синтаксических, экспрессивно выразительных единиц языка, пребывает в непосредственной зависимости от авторского замысла, служит средством декодирования намерений говорящего, отображает коммуникативно-интенциональное содержание и модальную рамку текста.

Ключевые слова: интенция, замысел, говорящий, автор, коммуникация, континуум, синтаксис.

Summary. In the article there being defined the role of the communicative intention in the text formation processes. Lingual continuum, the system of syntactic expressively conveying language units, is under immediate dependence of the author's plot, and serves as the means to decode the speaker's intentions, reflects the communicative-intentional contents and the modal frame of a text.

Key words: intention, plot, speaker, author, communication, text, continuum, syntax.

У поліпарадигмальному просторі сучасної лінгвістики важливе місце займає антропоцентричний вектор – суб'єктивний чинник, який детермінує процеси людської комунікації, визначає її межі, типологію та умови перебігу. Вивчення мови в динамічному розгортанні, в аспекті активної діяльності мовної особистості передбачає появу граматичних студій, що мають безпосередній стосуюнок до концептуального аналізу синтаксичних засобів у контексті їх валентісних можливостей втілювати комунікативні інтенції та естетичні потреби мовця, реалізувати авторські задуми.

Розгляд тексту в ракурсі мовленнєвої діяльності та інтенційності спостерігаємо у низці праць, починаючи з досліджень Е.Бенвеніста, О.Потебні, М.Бахтіна і завершуючи науковими доробками вітчизняних мовознавців – І.Гальперіна, Г.Колшанського, О.Каменської, О.Кубрякової, М.Голянич, Т.Радзівської, О.Селіванової, А.Загнітка та ін. Незважаючи на вагомий напрацювання у лінгвістиці тексту, становлення окремої мовознавчої дисципліни, визначення її напрямів та методів, все ж потребують перегляду питання, пов'язані з типологією текстових категорій, релевантних для тексту як найвищої синтаксичної одиниці, з одного боку, а з іншого – як універсального засобу вираження мовленнєвих потреб, ідей та настанов мовця (автора, суб'єкта комунікації).

Мета дослідження – з'ясувати роль комунікативної інтенції як лінгвокогнітивної категорії у текстовій комунікації, окреслити систему синтаксичних засобів для її вербалізації. *Матеріалом* нашої розвідки слугує повість „Казка білого інею” Івана Чендея, відомого українського письменника, парадигма творчості якого вирізняється філософсько-естетичним, психологічним змалюванням життя людини, її мрій та прагнень, апеляцією до екзистенційної проблематики, побільшеною ува-

гою до „високих категорій людської моральності” [4, с.40].

Ментальний стан мовця, певна подія, сфера людського буття, фрагмент реальної чи ірреальної дійсності формують ґрунт для породження думки, висловлень, організують модально-інтенційні синтаксичні засоби у текстово-дискурсивні комплекси та мовленнєві жанри. Діапазон інтенціональних потреб доволі розлогий: щось розповісти, запитати, наказати, подякувати, попросити, висловити своє ставлення до побаченого чи почутого тощо, проте появи цих мовленнєвих дій передують задум, „імпульс-намір” [9, с.32]. „Спо-нука до вираження себе у слові на письмі, як метафорично висловився І.Чендей, скидається на пуп'янок, котрий відчув внутрішню силу чи під променем теплого сонця, чи від блакитного леготу, а чи від напруги, що мимо всякої волі шукає виходу й таки внаслідок розвивається листом, квітом із зав'яззю” [цит. за 12, с.144]. За влучним твердженням О.Потебні, слово не є зовнішнім додатком до готової вже в людській душі ідеї необхідності. Воно є засобом, що впливає із глибин людської природи створювати цю ідею [13, с.35]. Отже, текст – результат когнітивної діяльності суб'єкта комунікації, мовне вираження задуму його творця (Д.Лихачов). Слушною вважаємо думку Р. Інгардена про те, що літературний твір – це суто інтенційний твір, джерелом існування якого є творчі акти свідомості автора, а фізичною підставою – текст, усталений на письмі або за допомогою іншого фізичного засобу можливої репродукції [6, с.180]. Цілком погоджуємося і з Т.Радзівською: текст – це комунікативний твір, складне лінгвосеміотичне утворення, що інтегрує в собі образ позатекстової дійсності, комунікативну дію, специфічну формальну структуру [14, с.5].

Увесь процес текстової комунікації, в основі якої „знаходиться тематичне ядро і комунікативна інтенція” [11, с.20], координується автором, від нього залежить цілісність, смислова вичерпність, жанрова своєрідність та іллокутивна сила художнього тексту. У концепції породження тексту центральне місце займає **задум** як „органічний складник творчої лабораторії письменника, що засвідчує існування певного образу у вигляді гіпотези, проекту майбутнього твору” [10, с.378]. Уявний гештальт, своєрідний „згусток особистісних смислів” потребує вербалізації в найбільш релевантній синтаксичній структурі, композиційно-жанровій формі. Цілісність та завершеність тексту – це функція задуму, який покладений в основу твору і який „розгортається у низці повідомлень, описів, роздумів, оповідань та інших форм комунікативного процесу” [3, с.131]. У кожному висловлюванні, від одноосібної побутової репліки до великих, складних творів науки чи літератури, як зазначає М.Бахтін, ми охоплюємо, розуміємо, відчуваємо мовленнєвий задум або мовленнєву волю мовця, яка визначає ціле висловлювання, його обсяг та його межі [1, с.409].

З-поміж наявних у мові кліше, стереотипних конструкцій, фреймів, ритуальних зворотів автор орієнтується на власний синтаксис, бо саме цей момент увиразнює його почерк, створює той лінгвальний континуум, який виступає ознакою індивідуально-авторського мовостилу, манерою художнього письма. В цьому індивідуальність і неповторність художнього тексту, „смысл (його задум, заради чого він створений)” [2, с.417].

Упродовж багатьох років предметом наукових дискусій залишалося визначення типологічних ознак тексту, його категорій. Приміром, О.Селіванова обґрунтовує наявність текстово-дискурсивних категорій цілісності, дискретності, інформативності, зв'язності, континуума, референційності, антропоцентричності, інтерактивності й інтерсеміотичності [15, с.499]. Такий розлогий спектр категорій передбачає глибокий аналіз тексту, визначення його функціональних ознак, комунікативно-прагматичних та смислових параметрів. До основних категорій художнього тексту А.Загнітко зараховує категорії членованості, зв'язності, когерентності, проспекції та ретроспекції, модальності тощо [5, с.453-458].

На наше переконання, з-поміж зазначених дослідниками категорій варто говорити про текстово-дискурсивні категорії глибинної структури (інтенційність, референційність, когерентність та ін.) і текстово-дискурсивні категорії поверхневої структури (членованість, дискретність, модальність тощо), оскільки текст являє собою і ментальне утворення, креативний процес, репрезентацію авторського „я”, і викінчену в синтаксичному аспекті графічну систему. Якраз до „феноменів ментального порядку” видається логічним зарахувати **категорію комунікативної інтенції** – глобальну настанову змісту висловлення, його мету, призна-

чення, завдання. Мовленнєва інтенція розвивається „від думки до тексту” і виступає безпосереднім початком мовленнєво-мисленнєвої діяльності автора [7, с.118]. Нам імпонує розуміння інтенції як лінгвокогнітивної категорії, що реалізує свої значення в основних модально-інтенційних реченнєвих реалізаціях, текстово-дискурсивних висловленнях, нечленованих комунікатах, тобто в синтаксичних конструкціях, релевантність яких у процесах текстової комунікації відповідає авторському задумові. Лише два моменти визначають текст як висловлювання: його задум (інтенція) і здійснення цього задуму [2, с.416]. Отож, текст як „єдина повноцінна одиниця вербальної комунікації” (Г.Колшанський) становить, з одного боку, цілісне глибинне утворення, набір когнітивних й емоційних, на які орієнтується реципієнт у процесі смислового сприйняття [8, с.5], а з іншого – поверхневу структуру, синтаксично завершений графічно-звуковий комплекс, який слугує першим мовним знаком при знайомстві реципієнта з текстом.

Структура моделі породження тексту включає основні фази: мотивацію і задум; здійснення (реалізацію плану); зіставлення реалізації із задумом [7, с.112-113]. Мовець, згідно з конвенційними засадами мовлення, переводить свій мисленнєвий задум у синтаксичні одиниці конкретної мови, створює систему візуально-знакових сигналів, релевантних для герменевтики тексту адресатом. Інтенція у генеративному процесі виконує насамперед текстотвірну функцію, окрім ініціювання та створення самого тексту, це може бути також мета *інформативна*, основне завдання якої полягає у передаванні реципієнту нової інформації; *спонукальна*, яка передбачає спонукання адресата до виконання певних цілеспрямованих дій; *афективна*, що реалізує вплив на емоційну сферу психіки читача [7, с.116-117]. Як бачимо, процес текстотворення не однобічний. Діалогічність тексту, свідомо, вмотивована проекція автора на того, хто буде його читати, очевидна. Інтенційність, власне, „уособлює складну взаємодію цілей адресанта відносно тексту й адресата, цілей адресата та цілей самого тексту” [15, с.514].

Комунікативний ланцюжок автор – текст – реципієнт відображає один із типів вербальної комунікації. Текст виступає актом мовленнєвої взаємодії мовця (автора) і реципієнта (читача). Кожен мовленнєвий акт, в тому числі й текст, окрім реалізації модальних значень реальності / ірреальності, виражає певну іллокутивну силу, яка виявляється у функції впливу на співрозмовника, психологічного підкорення його волі та уваги. Мовець, вербалізуючи інтенції, намагається переконати свого співрозмовника, спроектувати його наступну поведінку, позицію, вчинки та ін. А отже, текст як мовна структура, що виражає певний комунікативно-інтенційний зміст, володіє й експресивно виражальними потенціями.

Діалог автора з читачем починається вже з назви твору, з першого мовного знака художнього

тексту, його смислової домінанти. При актуальному членуванні тексту заголовка виступає ремою, носієм новою інформації. Так, репрезентативна сутність заголовка повісті „Казка білого інею” наскрізь метафорична, відображає авторський задум, передає філософську та естетичну інформацію. Білий іній набуває символічного, оказіонального звучання, виконує роль інтегративного елемента тексту. Автор згадує цей символ декілька разів упродовж текстової комунікації. Звучить він і у мотто до повісті: *Рідний горизонт. І світ земний, що багатоліто відкрився у проявах краси, аби не просто бути до кінця днів твоїх з тобою, а чарувати і наповняти високим розумінням батьківських околиць, чуттям причетності, справді великим і постійним, а тому й патріотичним. Тут збавнув еси диво проростання трав і буйство квітів. Тут радів еси грізним громовицям і теплому літньому дощику. Тут заманливим чаклунством барв до тебе приходять срібна осінь. Тут казкою білого інею тебе щедро впів'є студена зима. І оце з тобою неоціненним скарбом уже назавжди [...]* *Хіба це не достойне уваги нашої?* (16, с.5). Членування смислового цілого на окремі висловлення відображає інформативну викінченість та ситуативну значущість кожного речення відрізка. Парцельована конструкція, що перебуває у залежності від базового актуалізованого односкладного номінативного речення *Рідний горизонт*, створює образно-змістовий, естетичний ефект. Такий спосіб мовленнєвого оформлення авторської інтенції зумовлений комунікативним задумом і виступає стилістично вмотивованим прийомом. Зрозуміло, що останнє риторично-питальне речення спрямоване до читача і містить виразну авторську інтерактивну інтенцію, налаштовує на діалогічність, продовження вербальної комунікації.

Текст, на думку І.Гальперіна, треба розглядати як впорядковану форму комунікації, позбавлену спонтанності [3, с.15]. Лінгвістика організованого мовлення (А.Сеше) передбачає розгляд тексту не тільки в аспекті замкненої, чітко структурованої системи, а й у ракурсі пресупозитивних чинників породження цього тексту, його прагматичних та когнітивних характеристик. Важливу роль при сприйнятті та герменевтиці авторського задуму відіграють екстралінгвальні характеристики та умови, при яких досягається адекватне розуміння смислового обшину художнього тексту. Так, у повісті І.Чендея село Дубове, річка Тересва, гора Ясенова – це не тільки топонімічні назви, це місця, які стали рідними для письменника, вони автобіографічні, переповнені великою любов'ю та шанобливим ставленням, напр.: *Все-все плине й минається. Не минається тільки саме Дубове, сама річка Тересва, самі гори близькі й далекі довкола, блакитний овид і синє небо у височині, а з ними всіма й красуня Ясенова* (16, с.141). *І куди б ти не ходив, у яких світах наостанку не були б заховані твої кості, коли ти звідси, з Дубового,*

ти по вік віків і тут. Бо тут спочивають твої прапрадіди, і ти частинка їх... (16, с.141).

У „Казці білого інею” образ гори Ясенової (для І.Чендея Ясенова – це зелена колиска, в якій виколисувалися його захоплення красою гір і красою Закарпаття) символізує безперервний зв'язок людини зі своїми прадавними коренями, підкреслює неперевершену красу рідних просторів та горизонтів. Просторовий континуум тексту створюють конкретні описи деталей, місць, де минало дитинство письменника. Емоційну насагу реалізують речення комунікативної модальності із метафоричним звертанням до гори Ясенови, напр.: *„А що, коли б, горо Ясеново, в один день я на тебе кинула хрест? І щоб жива з тобою до самих чотирьох дощок розлучилася?”* ... (16, с.60). – *Який талант замість Ясенови даш мені?* (16, с.55). У повісті І.Чендея „філософський струмінь” не виведено на поверхню, при розкритті художньої образності та ідейності тексту автор неабияку роль відводить підтексту, додатковим конотативно зумовленим, імпліцитним смислам. „Суть, сила ... твору не в тому, що розумів під ним автор, а в тому, як він діє на читача або глядача, отже, в невичерпному можливому його змісті” [13, с.41].

Лінгвальний континуум художнього тексту створюють діалогічні та монологічні структури, проте виразною є тенденція до наративів оповідного характеру, змодельованих субстанцій, дискурсивних висловлень, що реалізують авторські інтенції, розвивають певну комунікативну стратегію. Тематична палітра наративів у „Казці білого інею” надзвичайно різнопланова: це і ретроспективні сюжетні розповіді про особисте життя персонажів, цікаві випадки з їхнього життя, різноманітні історії, розмірковування, напр.: *Перше її (Анни) почуття пробрало радістю світлого щастя зустрічі з матір'ю, коли вона жива і здорова, а ти – її дитина. І дитиною чуєш себе, скільки віку не було б тобі від роду, тому, і тільки тому, бо у тебе мама ще є... Друге її почуття ураз наповняло прикрістю невдоволення і того самосуду, що завжди болить і огортає доріканнями твоє сумління за те, що хтось найближчий і найрідніший зі всіх на світі тобі віддавав усе, що міг, отримавши взамін мало, або й нічого...* (16, с.32). Подібні дискурсивні висловлення вирізняються „сентенційною універсальністю”, афористичністю, яка виявляється не тільки у виборі синтаксичної форми, а й авторським прагненням саме так передати життєву істину, філософську позицію. За допомогою наративів-роздумів створюється відповідне текстове тло, позначене абстрактною семантикою, конденсацією думки, влучністю, образністю, пор.: *Ми щасливі доти, доки і води чужими руками нам не треба подавати* (16, с.62). *А поязяк у житті була не тільки вірна любов у неї до Миколи, в Миколи до неї, оскільки в житті була не тільки одна чистота в стосунках з людьми ближчими і дальшими, добрими й злими, а було щедро й смутків та жалів, злигоднів і страждань...* (16, с.130).

Розгортаючи мовленнєвий задум, автор дуже тонко, глибоко описує реальні життєві ситуації, „дає змогу все відчутти зором, слухом, нюхом людини, яка виросла в цьому світі, міцно з ним пов'язана і тривожиться, коли зв'язки з цим світом слабшають або рвуться зовсім” [12, с.145]: *Яблука червоніли тою свіжістю, що вже в травні сприймається справжнім дивом. Найкращі червоні поклада до відра з картоплею, аби Анна побачила їх відразу, як тільки явиться в хаті з внесеним добром. – У вас ще такі яблука! Господи! – лікар Анна аж забулася й вихопила ураз велике червоне яблуко з відра – було в цьому щось дитяче. – Якби ви, небожатка, були не так далеко, завжди свіже яблуко з домашньої пивниці було б і у вас... Еге, сад родить, бережеться добро від осені до самого літа. Їж! – припросила мати (16, с.38).*

Членування повісті І.Чендея на розділи („Горіх”, „Неспокій”, „Злидні”, „Пампушки”, „Чорний іній” та ін.) створює ілюзію багатоголосся художнього тексту: монологічне мовлення змінюється діалогічним, авторське – персонажним. Проте внутрішньотекстові когерентні зв'язки забезпечують єдиний „континуум, логічну послідовність, взаємозалежність окремих повідомлень, фактів, дій” [3, с.74]. Слова-скріпи не тільки інтегрують усі речення в єдине синтаксичне ціле, а й актуалізують важливий згусток інформації. Дейктичну функцію виконують образи Ясенової, Дубового, матері, що набувають концептуальності, тяжіть своїм смисловими конотаціями до архетипів, пор.: *– Я знаю, Анничко, що наді мною вже довго-довго будуть зеленіти трави, і сама я не буду чути ані кукання зозуль, ані інших птахів... А Ясенова буде купатися в теплих весняних дощах, лагідні вітри будуть розчісувати її трави влітку. Буде вона вигріватися на сонці, видзвонювати овечими отарами так, як і при мені видзвонювала не водну осінь... І біліти буде під снігами тоді, коли й цвинтар буде білий від снігу... (16, с.55).*

Філософські узагальнення, почуттєві сентенції яскраво виявляються при змалюванні образу матері Василини. Лінгвальний континуум тексту адекватно відтворює авторський задум – показати красу і велич материнства, вплинути на читача, зацікавити, закликати до роздумів, спонукати його замислитися над одвічними проблемами людини, над тим, що найбільшою святістю та оберегами для кожної людини виступають мати, рідні горизонти, батьківська оселя. *Мати поглядала на доньку так, мов саме тепер вколисувала її до спокійнішого глибокого відпочинку. Знала: в дочки праці й праці. Сама бувала в сільського лікаря й бачила, скільки тут недужих. І кожен за здоров'ям! Коли донька прибула до рідної домівки, бодай тут нехай відпочине од хворих та їхніх негараздів. Дома забудуться усі клопоти, тут прийдуть до неї мир і благодать (16, с.41).*

Риторичність мовлення, що характерна для повісті І.Чендея, безперечно, пов'язана з тими синтаксичними конструкціями, які його презентують, із

семантичними зрушеннями у структурі речення, явищами функціональної транспозиції, метафорою тексту загалом. Приміром, риторичні запитання, що мають диференційні ознаки питальних (зовнішня питальна форма) і розповідних речень (значення повідомлення), виступають одним із найяскравіших проявів авторського задуму, вирізняються образним метафоричним лексикограматичним складом, як-от: *Яких скарбів нажила? Що залишиться по ній для вічності? Анічого більше, окрім її чесних і працьовитих, справді добрих дітей! А хіба це вічність? А хіба це було малим покликанням її на землі в горах, де все приходило до простої і чесної людини в мозолях, у поті чола?.. (16, с.141).*

Авторський задум розвивається добірним, живим словом у думках і помислах персонажів щодо благородності людської праці, як-от: *Не знала будня без праці. Без отой звичайної праці, що не тільки нею прикрашалася земля по веснах новим проростанням і цвітінням на ниві, в городці, на ланах за селом, але від якої приходило й само життя (16, с.141); святості материнських рук, пор.: *Змарнілі, навіть висушені працею, а бачилися великими і добрими-добрими в трудовій щедроті. Вміла б лікар Анна живописати, написала б про ті руки багато, й вийшла б цікава історія про незнаючі перепочинку, проте знаючі всіляку селянську роботу руки (16, с.57); поваги і шани до померлих, як-от: *На серці у неї зацеміло. Бо тут відчула повноту взаємоспоріднення, бо ураз ті, хто зустрічає на землі весни в цвіту, радіє теплому літу і щедротам осені, не уявлялися нею без тих, хто весен не зустрічас, не бачить більше черешневого білого цвіту, та й інею білого більше не бачить... Знала тут, що одні неможливі без одних, і в цьому була вже не лише пам'ять, але й ціла вічність... (16, с.140); безсмертя людини, напр.: *А Ясенова височітиме, як і віки... І не замулиться вже нею криничка викопана, вічною буде доріжка до криниці, нивка на схилі (16, с.63); любові до дітей, світу, пор.: *– На здоров'я, на щастя, на довгий вік, на гаразди і мир в родинах моїх синоків і моїх донечок заодно, отче преподобний і праведний, я б хотіла відправити – най бог прийме! Бо, еге, час іде-минається, і ми самі ураз минемося, а треба... (16, с.106-107).*****

Комунікативно-інтенційний зміст синтаксичних конструкцій у „Казці білого інею” сфокусований на актуалізації окремих смислових центрів, розширенні, поглибленні інформації, вираженні емоційно-оцінної семантики та авторської модальності, реалізації текстотвірних функцій. Увесь діапазон комунікативних інтенцій, представлених наративними структурами, парцельованими конструкціями, діалогічними моделями, дає змогу читачеві визначитися з авторською позицією, модальною рамкою тексту загалом.

Комунікативна інтенція, авторський задум виступають визначальними субстанціями при створенні будь-якого мовленнєвого акту, а художнього

тексту зокрема. Саме від суб'єкта мовлення залежить жанрова специфіка комунікації, її тональність, синтаксичне оформлення інтенції. „Казка білого інею” І.Чендея належить до афористичного текстотипу, до тієї скарбниці людської культури, яка слугує джерелом мудрості та любові до світу. Сентенційні висловлення переповнюють повість, створюють емоційно-експресивне текстове тло, дають життєві уроки. Комунікативна компетенція автора виявляється не тільки у правдивому відтворенні подій, у зверненні до автобіографічних, регіональних реалій, а в художньо-естетичному офор-

мленні мовного матеріалу, в побудові конструктивно-генеративної стратегії художнього тексту.

Текстова комунікація відображає цілеспрямоване та організоване спілкування автора через текст з читачем (адресатом мовлення). Герменевтика авторського задуму залежить від фонових знань реципієнта, його тезаурусу, екстралінгвістичних чинників у процесі генерації тексту. Вивчення цієї проблематики вважаємо перспективним напрямом передусім з урахуванням антропоцентричного вектора сучасних лінгвістичних досліджень.

Література

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування / Михайло Бахтін // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. М.Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С. 406—415.
  2. Бахтін М. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Михайло Бахтін // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. М.Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С.416—422.
  3. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р.Гальперин. — М. : Наука, 1981. — 140 с.
  4. Жулинський М. Історія його краю – в його творах (Штрихи до портрета Івана Чендея) / Микола Жулинський // Українська мова і література в школі. — 1982. — № 4. — С.36—47.
  5. Загнітко А. Теоретична граматики української мови : Синтаксис : [монографія] / А.П.Загнітко. — Донецьк : ДонНУ, 2001. — 662 с.
  6. Ингарден Р. Про пізнавання літературного твору / Роман Ингарден // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. М.Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С.176—206.
  7. Каменская О. Текст и коммуникация [учеб. пособие для ин-тов и фак-тов иностр. яз.] / Ольга Львовна Каменская. — М. : Высшая школа, 1990. — 152 с.
  8. Клімкіна О. Семантико-прагматичні аспекти сприйняття тексту (на матеріалі російських текстів малого обсягу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 „Російська мова” / О.І.Клімкіна. — К., 1998. — 20 с.
  9. Кубрякова Е. Модели порождения речи и главные отличительные особенности речепорождающего процесса / Е.С.Кубрякова // Человеческий фактор в языке : Язык и порождение речи. — М. : Наука, 1991. — С.21—81.
  10. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.1 [авт.-уклад. Ю.І.Ковалів]. — К. : Академія, 2007. — 608 с.
  11. Макаров М. Коммуникативная структура текста [конспект лекций] / Михаил Львович Макаров. — Тверь, 1990. — 52 с.
  12. Марко В. Уроки Івана Чендея, до 85-річчя від дня народження / Василь Марко // Дзвін. — 2007. — № 5—6. — С.143—146.
  13. Потебня О. Думка й мова / Олександр Потебня // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. М.Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С.34—52.
  14. Радзієвська Т. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.02.15 „Загальне мовознавство” / Т.В.Радзієвська. — К., 1999. — 33 с.
  15. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / О.О.Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2008. — 712 с.
- Чендей І.М. Казка білого інею : Повість, оповідання / Іван Михайлович Чендей. — Ужгород : Карпати, 1979. — 200 с.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2011